

پیامدهای اقتصادی و مالیاتی گزارش حسابرسی با تاکید بر اثر تعدیل کننده تغییر حسابرس

شیوا حسن پور

دانش آموخته دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
Hassanpour_2005@yahoo.com

بهمن بنی مهد

دانشیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، کرج، ایران (نویسنده مسئول)
dr.banimahd@gmail.com

آزینا جهانشاد

دانشیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد واحد تهران مرکز، تهران، ایران
azi_jahanshad@yahoo.com

هاشم نیکومرام

استاد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
nikoomaram@srbiau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۸/۰۷ تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۱۱

چکیده

سهامداران خواستار اجرای حسابرسی با کیفیت هستند و معمولاً نسبت به گزارش تعدیل شده واکنش نشان می دهند. مدیران نیز همواره تلاش می کنند تا گزارش حسابرسی را به صورت مقبول یا استاندارد دریافت کنند تا هزینه های کمتری برای آن ها داشته باشد. هدف این پژوهش شناسایی پیامدهای اقتصادی و مالیاتی گزارش حسابرسی تعدیل شده است. گزارش حسابرسی تعدیل شده از طریق گزارش غیر مقبول و تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی عملیاتی شده است. داده های پژوهش با استفاده از نمونه ای شامل ۱۴۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی دوره ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ به روش داده های ترکیبی و مدل رگرسیون چند متغیره مورد تحلیل قرار گرفته اند. به طور کلی، یافته های پژوهش حاکی از وجود پیامد اقتصادی و پیامد مالیاتی ناشی از انتشار گزارش حسابرسی تعدیل شده بوده است. یافته های پژوهش نشان داد که تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی، پیامد اقتصادی دارد و به ترتیب منجر به کاهش حساسیت مخارج سرمایه گذاری نسبت به جریان های نقدی و نسبت کیو تو بین می شود. همچنین، نتایج پژوهش نشان داد که گزارش حسابرسی تعدیل شده پیامد مالیاتی داشته و منجر به کاهش اجتناب مالیاتی شده است. افزون بر این، تغییر حسابرس منجر به افزایش پیامدهای اقتصادی و مالیاتی گزارش حسابرسی تعدیل شده می شود.

واژه های کلیدی: پیامدهای اقتصادی، پیامدهای مالیاتی، گزارش حسابرسی تعدیل شده، تغییر حسابرس.

۱- مقدمه

با توجه به وجود تضاد منافع بین مدیران و مالکان بنگاه-های اقتصادی، اجرای فرآیند حسابرسی علی‌رغم تحمیل هزینه به شرکت ضروری است. به گفته‌ی دی‌فاند و ژانگ^۱ (۲۰۱۴) زمانی که فرآیند حسابرسی بر اساس استانداردهای حسابرسی اجرا شود و از کیفیت مناسبی برخوردار باشد، به صورت‌های مالی اعتبار بخشیده و سبب می‌شود در فرآیند تصمیم‌گیری بیشتر مورد اتکا قرار گیرند. به اعتقاد لنوکس و لی^۲ (۲۰۱۲)، نوع اظهارنظر حسابرسی به عنوان معیاری از کیفیت اجرای حسابرسی به شمار می‌رود. آنان منافع حاصل از صورت‌های مالی حسابرسی شده را شامل کاهش مخاطره، بهبود کیفیت تصمیم‌گیری و کاهش عدم تقارن اطلاعات عنوان می‌کنند. به طوری که مدیران همواره تلاش می‌کنند تا گزارش حسابرسی را به صورت مقبول یا استاندارد دریافت کنند و وضعیت شرکت را به نحو مطلوب نشان دهند. زیرا، گزارش‌های غیر مقبول (تعدیل شده) هزینه‌هایی را به مدیران تحمیل می‌کنند. لین، جیانگ و زو^۳ (۲۰۱۱) کیفیت افشای اطلاعات را ناشی از کیفیت استانداردهای حسابداری، کیفیت حسابرسی و میزان اعمال مدیریت سود می‌داند. بنابراین، گزارش حسابرسی و نحوه‌ی رای‌های آن برای شرکت و گروه‌های مختلف ذینفع پیامدهای اقتصادی به همراه دارد. نتایج برخی از پژوهش‌های تجربی مانند وانگ و چن^۴ (۲۰۰۱) نیز حاکی از وجود پیامدهای مالی و اقتصادی ناشی از نوع گزارش حسابرسی است.

پیامد اقتصادی به معنای تاثیر یک رویداد یا یک تغییر بر تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و ثروت سهامداران، ثروت واحد تجاری و ثروت استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی و افراد جامعه است (زف^۵، ۱۹۸۹). همچنین، یک رویداد ممکن است سبب ایجاد هزینه‌های دعاوی حقوقی علیه شرکت‌ها و یا حسابرسان شود. جوهره‌ی تعریف پیامدهای اقتصادی آن است که گزارش‌های مالی می‌توانند بر تصمیم‌های واقعی مدیران و سایر اشخاص ذینفع در شرکت اثرگذار باشند. همچنین، گزارش‌های مالی می‌توانند بر ریسک شرکت و توزیع ثروت میان سرمایه‌گذاران مختلف موثر باشند (نیکومرام، تقوی و احمدزاده، ۱۳۸۸). پیامدهای اقتصادی با معیارهای مختلفی ارزیابی می‌شود. یکی از معیارهای مورد بررسی در این پژوهش، حساسیت جریان‌های نقدی است. حساسیت جریان‌های نقدی وجوه نقد می‌تواند بسته به دلایل و موقعیت‌های مختلف شرکت متفاوت باشد. وجود قراردادهای الزام‌آور، خودداری از انتشار خبر بد (در مورد وضعی مالی شرکت)، مسائل نمایندگی، اندازه شرکت و همچنین انگیزه‌های نگهداری دارایی و منابع نقدی،

واکنش‌های متفاوتی را در ارتباط با وجوه نقد و میزان نگهداری آن در پی دارد که می‌تواند در میزان حساسیت جریان‌های نقدی وجوه نقد موثر باشد (رساییان، اخلاقی و حسنی، ۱۳۹۳). اظهار نظر حسابرسی به صورت مستقیم تحت تاثیر و کنترل حسابرسی بوده و نشان دهنده‌ی مسئولیت حسابرسان نسبت به گزارش‌دهی است. گزارش حسابرسی تعدیل شده (غیر مقبول) نشان دهنده‌ی استقلال بیشتر حسابرسان نیز می‌باشد و استقلال حسابرسان لازمی اجرای فرآیند حسابرسی به صورت مستقل و با کیفیت است (بنی‌مهد و گل‌محمدی، ۱۳۹۶).

یک رویداد ممکن است پیامدهای مساعد یا نامساعد به همراه داشته باشد. یک تغییر در گزارشگری اطلاعات مالی دارای هزینه‌های سیاسی و اقتصادی برای گروه‌های ذینفع است. شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ملزم به رای‌های صورت‌های مالی حسابرسی شده هستند. با یک بررسی اجمالی، مشاهده می‌شود که اغلب گزارش‌های حسابرسی در شرکت‌های فعال در بورس تهران، با اظهارنظر تعدیل شده (گزارش مشروط، مردود و عدم اظهارنظر) انتشار می‌یابند و این موضوع در مقایسه با برخی از کشورها مانند بریتانیا که فقط حدود ۳ درصد و یا چین که حدود ۱۱ درصد گزارش‌ها طی دوره‌ی ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹ تعدیل شده هستند (لین، جیانگ و زو، ۲۰۱۱)، بسیار زیاد است. در این پژوهش، قصد بر این است که پیامدهای انتشار گزارش‌های حسابرسی تعدیل شده در ایران مورد بررسی قرار گیرد. عوامل موثر بر گزارش تعدیل شده بسیار زیاد است و هدف این پژوهش، شناسایی عوامل مزبور نیست. یکی از دلایل احتمالی حجم زیاد دریافت گزارش حسابرسی تعدیل شده، هزینه‌های پایین دریافت چنین گزارش‌هایی در کشور است. مساله‌ی اصلی پژوهش حاضر شناسایی پیامدهای اقتصادی و مالیاتی گزارش حسابرسی تعدیل شده است. دلیل بررسی پیامدهای مالیاتی این است که گزارش‌گری مالی در ایران به شدت تحت تاثیر مقررات و قوانین مالیاتی کشور بوده و دولت یکی از کاربران اصلی گزارش‌های مالی به شمار می‌رود.

تا کنون در ایران پژوهش‌های زیادی در خصوص کیفیت حسابرسی و ارتباط آن با سایر متغیرهای حسابداری انجام شده است. اما، لازم است تاثیر گزارش‌های حسابرسی تعدیل شده و انواع اظهارنظرهای حسابرسی نیز بر ارزش شرکت و ثروت سهامداران ارزیابی شود. به ویژه در شرایطی که میزان گزارش‌های تعدیل شده در کشور بالاتر از کشورهای پیشرفته باشد. اهمیت دانستن این موضوع برای مدیران و سرمایه‌گذاران شرکت و سایر ذینفعان بسیار زیاد است. نتایج این پژوهش می-

داشته است). چن، انگل و اسمیت^{۱۰} (۲۰۱۵) به این نتیجه رسیدند شرکت‌هایی که گزارش حسابرسی مشروط دریافت می‌کنند، در سال بعد، وام‌های با بهره‌ی بالاتر دریافت کرده و هزینه‌ی بدهی بالاتری داشته‌اند. گارنر، هوچیسان و کانور^{۱۱} (۲۰۱۶) نیز در تحقیقی نشان دادند که با تغییر مقررات کمیسیون بورس اوراق بهادار امریکا بازده بازار سهام شرکت‌ها کاهش یافته و شرکت‌های بزرگ بیشتر از شرکت‌های کوچک تاثیر پذیرفته‌اند. گانتر، ماتسونگا و ویلیامز^{۱۲} (۲۰۱۷) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که اجتناب مالیاتی بر ریسک شرکت تاثیری ندارد. همچنین، آنان نتیجه گرفتند که شرکت‌هایی که دارای اجتناب مالیاتی بیشتری هستند، گزارش‌های حسابرسی تعدیل شده بیشتری دریافت می‌کنند.

در ایران نیز پژوهش‌های متعددی به شکل‌های مختلفی به بررسی پیامدهای اقتصادی گزارش حسابرسی و کیفیت حسابرسی پرداخته‌اند که در ادامه، نمونه‌هایی از آن‌ها ذکر می‌شود.

مرادزاده فرد و رحمن‌نژاد (۱۳۹۰) در پژوهشی نشان دادند که گزارش موسسات حسابرسی بزرگ محتوای اطلاعاتی بیشتری دارد. نتیجه اصلی پژوهش دارابی و رضایی‌جعفری (۱۳۹۱) نشان داد بندهای گزارش حسابرسان مستقل باعث شفافیت گزارش‌های مالی در گروه شرکت‌های خودرو و ساخت قطعات پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌شود. بادآورنهدی و تقی‌زاده (۱۳۹۲) در پژوهش خود نشان دادند بهبود کیفیت حسابرسی با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیریت و سرمایه‌گذاران و برطرف کردن مشکلات نمایندگی، به افزایش کارایی سرمایه‌گذاری منجر می‌شود. حاجیها و سبحانی (۱۳۹۲) به این نتیجه رسیدند که تداوم همکاری مؤسسه‌ی حسابرسی با صاحبکار تأثیری در کاهش هزینه‌ی بدهی شرکت‌ها ندارد. اما بزرگ بودن مؤسسه‌ی حسابرسی و تخصص‌گرایی حسابرسان باعث کاهش هزینه‌ی بدهی شرکت‌ها می‌شود، همچنین هزینه‌ی بدهی شرکت‌های دارای گزارش حسابرسی مقبول، کمتر از شرکت‌هایی است که گزارش حسابرسی مشروط دارند.

بنی‌مهد و علی احمدی (۱۳۹۲) در پژوهش خود نشان دادند که بازار به گزارش حسابرسی واکنش نشان می‌دهد و همچنین، این گزارش‌ها در تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان مربوط است. بنی‌مهد و بهاری (۱۳۹۳) نیز در پژوهش خود نشان دادند هر چه تعداد بندهای حسابرسی قبل از بند اظهارنظر در گزارش حسابرس و مدت تصدی مدیر عامل افزایش یابد، صورت‌های مالی نیز با تاخیر بیشتری ارائه می‌شود. نتیجه پژوهش وکیلی‌فرد، محمدی و کاظمی‌نوری

تواند به این پرسش پاسخ دهد که آیا در ایران گزارش حسابرسی و نوع اظهارنظر حسابرس واکنشی از سوی گروه‌های مختلف به همراه دارد یا خیر. همچنین، پیامدهای مالیاتی گزارش حسابرسی نیز در فضای کشور با توجه به دولتی بودن اغلب شرکت‌ها و تاثیر شدید قوانین مالیاتی، به صورت تجربی بررسی نشده است. فقدان پژوهش در این خصوص یکی از انگیزه‌های اصلی انجام این مطالعه است تا از این طریق به مسأله‌ی موجود پاسخ داده شود.

با توجه به مطالب بیان شده، مسأله‌ی اساسی پژوهش حاضر پاسخ به این سوال است که گزارش حسابرسی و اجرای باکیفیت حسابرسی چه تاثیری بر ارزش شرکت، ریسک شرکت و اجتناب مالیاتی دارد؟

انتظار می‌رود این مقاله دستاوردهای مفیدی به همراه داشته و ارزش افزوده علمی در رشته حسابداری ایجاد نماید. اول، این‌که بررسی پیامدهای اقتصادی و مالیاتی گزارش حسابرسی می‌تواند منجر به گسترش متون رشته حسابداری در حوزه‌ی حسابرسی در کشور شود. دوم، این‌که نتایج این مطالعه می‌تواند مبنایی برای تدوین و یا اصلاح استانداردهای حسابداری و حسابرسی توسط سازمان حسابرسی، به منظور کاهش پیامدهای نامطلوب گزارش حسابرسی در کشور گردد و سوم، این‌که پژوهش حاضر می‌تواند انگیزه‌ای برای سایر پژوهش‌گران به منظور اجرای چنین پژوهش‌هایی باشد تا بتوان پیامدهای اقتصادی و مالیاتی سایر جنبه‌های گزارشگری مالی را ارزیابی نمود.

۲- پیشینه پژوهش، مبانی نظری و فرضیه‌ها

۲-۱- پیشینه پژوهش

وانگ و چن^۶ (۲۰۰۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که با افزایش ریسک حسابرسی، استقلال حسابرس افزایش یافته و این موضوع منجر به افزایش حجم گزارش حسابرسی تعدیل شده از سوی شرکت‌های مورد مطالعه می‌شود. لین، جیانگ و زو^۷ (۲۰۱۱) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که گزارش حسابرسی تعدیل شده پیامدهای اقتصادی را کاهش می‌دهد. به بیان دیگر شرکت‌هایی که گزارش تعدیل شده دریافت می‌کنند، با محدودیت‌های تامین مالی مواجهه می‌شوند تا جایی که به تامین مالی از اشخاص وابسته اقدام می‌کنند. نتایج پژوهش ون شین س، یانگ و پورجلالی^۸ (۲۰۱۵) نشان داد که بعد از اجرای استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی توسط شرکت‌ها میزان سرمایه‌گذاری به شدت تحت تاثیر قرار گرفته است (تغییر استانداردها پیامد اقتصادی

(۱۳۹۳) نشان می‌دهد که کوچکی و بزرگی مؤسسه‌های حسابرسی بر میزان کیفیت سود شرکت‌ها تأثیرگذار است.

ستایش و گرگانی فیروزجاه (۱۳۹۳) پژوهشی نشان دادند که گزارش مشروط حسابرسی تأثیری بر تأمین مالی شرکت‌ها ندارد. یافته‌های پژوهش نیکومرام، تقوی و احمدزاده (۱۳۹۳) حاکی از آن بوده است که ضریب واکنش سود بر نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری، تأثیر مثبت و معنی‌دار داشته است. به عبارت دیگر، ضریب واکنش سود دارای بار و محتوای اطلاعاتی مثبت در بازار سرمایه ایران بوده و لذا دارای پیامد اقتصادی مثبت می‌باشد.

نتایج پژوهش رمضان‌احمدی، جمالی و کرمشاهی (۱۳۹۴) بیانگر وجود رابطه معنی‌دار بین اظهارنظر مشروط حسابرسی و بازده مورد انتظار سهامداران عادی و نبود رابطه معنی‌دار بین اظهارنظر مشروط حسابرسی و اعطای اعتبار توسط اعتبار دهندگان بوده است. حیدری، قادری و رسولی (۱۳۹۵) در پژوهشی نتیجه گرفتند که با افزایش کیفیت خدمات حسابرسی، تعارضات نشأت گرفته از تفکیک مالکیت از مدیریت، شامل هزینه‌های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی، کاهش می‌یابند. همچنین، بر اساس نتیجه دیگر، افزایش هزینه‌های نمایندگی، افزایش سطح عدم تقارن اطلاعاتی را به همراه دارد. مهدوی و دهقانی سعدی (۱۳۹۷) در پژوهش خود نشان دادند که کیفیت ضعیف سود، افزایش تأخیر در گزارش حسابرسی را به همراه دارد و این امر باعث تعدیل منفی (کاهش) در ارزش شرکت به وسیله سرمایه‌گذاران خواهد شد. حاجیه‌ها و قادری (۱۳۹۵) نتیجه گرفتند که فرصت‌های سرمایه‌گذاری منجر به افزایش ریسک حسابرسی می‌شوند در نتیجه حسابرسان مستقل دامنه کار حسابرسی را افزایش داده و انتظار می‌رود که تأخیر در گزارش حسابرسی رخ دهد.

خواجوی و کیامهر (۱۳۹۵) در پژوهشی نتیجه گرفتند که کیفیت حسابرسی بر اجتناب مالیاتی تأثیرگذار است. بطوری که با افزایش کیفیت حسابرسی، اجتناب مالیاتی کاهش می‌یابد. یافته‌های عابدی و صفری گرایلی (۱۳۹۵) نیز حاکی از آن است که اجتناب مالیاتی، سبب کاهش ارزش شرکت می‌شود.

۲-۲- مبانی نظری و تدوین فرضیه‌ها

کیفیت حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی ارتباط مستقیم دارد. زیرا، کیفیت حسابرسی بالاتر اعتبار بیشتری به صورت‌های مالی می‌بخشد. هر چه اطمینانی که حسابرسان در مورد صورت‌های مالی ارائه می‌کند بیشتر باشد، اعتبار

گزارشگری مالی نیز بیشتر خواهد بود (چانگ و سان^{۱۳}، ۲۰۰۹).

موضوع مربوط بودن گزارش و اظهارنظر حسابرسی در فرآیند تصمیم‌گیری کاربران صورت‌های مالی در پژوهش‌های تجربی متعددی مورد بررسی قرار گرفته است. معمولاً تأثیر حسابرسی بر قیمت یا بازده سهام در دو حالت نوع گزارش حسابرسی و اندازه‌ی حسابرسان در پژوهش‌های مبتنی بر داده-های تاریخی مورد توجه قرار گرفته است (روبو و روبو^{۱۴}، ۲۰۱۵). در ادبیات مربوط به گزارش حسابرسی دلایل متعددی در خصوص تأثیر فرآیند اجرای حسابرسی بر قیمت سهام و ارزش شرکت ارائه شده است. اول، این‌که گزارش حسابرسی حاوی اطلاعاتی است که می‌تواند بر قابلیت پیش‌بینی و برآورد ریسک مرتبط با جریان‌های وجه نقد آتی در شرکت موثر باشد. این اطلاعات برای سرمایه‌گذاران بسیار حائز اهمیت است (ایتون و پنی^{۱۵}، ۲۰۱۲). دوم، این‌که گزارش حسابرسی اطلاعاتی در خصوص تداوم یا عدم تداوم فعالیت شرکت ارائه می‌نماید. حسابرسان این نوع اطلاعات را با توجه به امکان دسترسی به اطلاعات داخلی شرکت و همچنین صورت‌های مالی فراهم می‌کنند (گرین، کورونوسکی و وانگ^{۱۶}، ۲۰۰۹). به گفته‌ی مارتینز، اسپینوسا و سالگادو^{۱۷} (۲۰۰۴)، سرمایه‌گذاران کیفیت خدمات حسابرسی را از طریق اعتبار، شهرت و اندازه‌ی مؤسسه‌ی حسابرسی درک می‌کنند. بنابراین، اگر شرکتی قصد افزایش قیمت سهام را دارد می‌تواند حسابرسی را انتخاب کند که شناخته شده و مورد تایید سرمایه‌گذاران باشد.

در ایران نیز، مهدوی و دهقانی سعدی (۱۳۹۵) نشان دادند که با افزایش اشتباهات حسابرسی (یعنی کاهش کیفیت حسابرسی)، محتوای اطلاعاتی متغیرهای حسابداری کاهش می‌یابد. با توجه به دلایل بیان شده در خصوص تأثیر کیفیت حسابرسی و گزارش حسابرسان بر ارزش سهام شرکت، انتظار می‌رود که گزارش حسابرسان و نوع اظهار نظر او بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاران در پیش‌بینی ارزش سهام و به بیان دیگر محتوای اطلاعاتی صورت‌های مالی حسابرسی شده تأثیرگذار باشد. با توجه به نقش گزارش حسابرسان، دو فرضیه اول و دوم پژوهش حاضر تدوین شده است که به آزمون پیامد اقتصادی گزارش حسابرسی تعدیل شده و نوع گزارش حسابرسی می‌پردازند. معیار سنجش پیامد اقتصادی در این دو فرضیه، حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی است. پیامد اقتصادی به طرق مختلف سنجیده می‌شود. برای اطمینان از نتایج فرضیه‌های اول و دوم، شاخص کیو توبین نیز به عنوان ارزش شرکت در قالب فرضیه سوم مورد آزمون قرار گرفته است.

همچنین، یکی از الزامات اجرای حسابرسی در ایران، مقررات اداره امور مالیاتی کشور است. در واقع، با توجه به فضای دولتی کشور و نفوذ قوانین مالیاتی در گزارشگری مالی، انتظار می‌رود یکی از پیامدهای گزارش حسابرسی، تاثیر بر موضوع مالیات عملکرد شرکت باشد. فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات به ابزارهای صرفه‌جویی مالیاتی اطلاق می‌شود که منابع را از دولت به سهامداران انتقال داده و ارزش بعد از مالیات شرکت را افزایش می‌دهد. اجتناب مالیاتی مجموعه‌ی پیوسته‌ای از راهبردهای برنامه‌ریزی مالیاتی است که در یک سر طیف اجتناب غیرقانونی از مالیات (فرار مالیاتی) قرار می‌گیرد. فرار مالیاتی نوعی تخلف است، اما اجتناب از مالیات، در واقع نوعی استفاده از خلاهای قانونی در قوانین مالیاتی برای کاهش مالیات است. از طرفی کارکرد فعالیت‌های اجتناب مالیاتی شرکت‌هایی با قدرت بازار محصول بالا، با ابهام روبروست، چون از یک طرف با کاهش مقدار خروج وجه نقد از شرکت به عنوان فعالیت‌هایی ارزش‌آفرین تلقی می‌شوند و از سویی دیگر به عنوان فعالیت‌هایی که باعث افزایش نوسان سود و جریان وجوه نقد می‌شود، ارزش شرکت را کاهش می‌دهد (کردستانی و لیواری، ۱۳۹۵). از این رو، در فرضیه پنجم و ششم به این موضوع پرداخته می‌شود.

یکی از معیارهای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی مبتنی بر رابطه‌ی دو طرفه‌ی صاحبکار و حسابرس، تداوم تصدی حسابرس^{۱۸} یا چرخش حسابرس^{۱۹} (تغییر حسابرس) است. وانگ، وانگ و زیبا^{۲۰} (۲۰۰۸) بیان می‌کنند که حسابرسان با کیفیت، به منظور حفظ کیفیت اجرای حسابرسی خود تمایل بیشتری به تغییر صاحبکاران خود دارند. چرخش موسسه‌های حسابرسی به عنوان یک قانون برای اولین بار در سال ۱۹۷۴ در کشور ایتالیا برای تعدادی از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس این کشور اجرا شد و سپس در کشورهای دیگر نیز مقرراتی به این منظور تدوین گردید. در ایران نیز سازمان بورس اوراق بهادار در سال ۱۳۸۶ چرخش حسابرسان را در بازه‌های زمانی ۴ ساله الزامی نمود.

به طور کلی، در خصوص تغییر حسابرس دو دیدگاه متقابل وجود دارد. برخی پژوهش‌گران طرفدار چرخش حسابرس و برخی دیگر طرفدار تداوم تصدی حسابرس می‌باشند. طرفداران تداوم تصدی حسابرس معتقدند که تداوم انتخاب حسابرس موجب می‌شود تا حسابرس به مرور دانش خاص صاحبکار را کسب کند، که این موضوع باعث افزایش صلاحیت حرفه‌ای حسابرس و کیفیت حسابرسی می‌شود. از سوی دیگر، مخالفان بیان می‌کنند که تداوم انتخاب حسابرس موجب نزدیکی بیش از حد حسابرس به مدیریت

صاحبکار می‌شود که این موضوع ممکن است اثر منفی بر استقلال حسابرس و کیفیت حسابرسی داشته باشد (چن، انگل و اسمیت، ۲۰۰۴). با توجه به اهمیت تغییر حسابرس، در فرضیه چهارم و ششم به بررسی اثر تغییر حسابرس بر پیامد اقتصادی و مالیاتی گزارش حسابرسی پرداخته می‌شود.

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش‌های مربوط، فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح زیر تدوین شده است.

فرضیه اول: گزارش حسابرسی تعدیل شده بر حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۱-۱: گزارش غیرمقبول بر حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۱-۲: تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی بر حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی تاثیر دارد.

فرضیه دوم: نوع گزارش حسابرس بر حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۲-۱: گزارش حسابرسی مقبول بر حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۲-۲: گزارش حسابرسی مشروط بر حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۲-۳: گزارش حسابرسی مردود و عدم اظهارنظر بر حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی تاثیر دارد.

فرضیه سوم: گزارش حسابرسی تعدیل شده بر شاخص Q توبین تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۳-۱: گزارش غیرمقبول بر شاخص Q توبین تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۳-۲: تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی بر شاخص Q توبین تاثیر دارد.

فرضیه چهارم: تغییر حسابرس بر رابطه گزارش تعدیل شده و نسبت Q توبین تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۴-۱: تغییر حسابرس بر رابطه گزارش غیرمقبول و شاخص Q توبین تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۴-۲: تغییر حسابرس بر رابطه تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی و شاخص Q توبین تاثیر دارد.

فرضیه پنجم: گزارش حسابرسی تعدیل شده بر اجتناب مالیاتی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۵-۱: گزارش غیرمقبول بر اجتناب مالیاتی تاثیر دارد.

مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی آزمون شد (لین، جیانگ و زو، ۲۰۱۱).

(۱)

$$INVST_{it} = \alpha + \beta_1 CFO_{it} + \beta_2 MAO_{it-1} + \beta_3 MAO_{it-1} * CFO_{it} + \beta_4 OWN_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \beta_6 SIZE_{it} + \varepsilon$$

جدول (۱): فرآیند غربال‌گری شرکت‌های عضو نمونه

در بازه ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵

تعداد شرکت - سال	شرح محدودیت‌ها
۵۹۴۷	تعداد کل شرکت‌های عضو در بورس تهران در پایان سال ۱۳۹۵
۷۶۵	شرکت‌هایی که طی دوره ۱۲ ساله (۸۴ تا ۹۵) در بورس تهران عضویت نداشته‌اند.
۱۶۲۲	شرکت‌هایی که دارای سال مالی منتهی به پایان اسفند نبوده‌اند.
۱۰۶۳	شرکت‌هایی که داده‌های آن‌ها برای محاسبه همه متغیرها در دسترس نبوده است.
۸۲۱	شرکت‌های از نوع تامین کننده مالی، سرمایه‌گذاری و بیمه‌ای
۴۲۷۱	تعداد کل مشاهداتی که حذف شدند.
۱۶۷۶	تعداد مشاهدات مورد مطالعه (دوره ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵)

منبع: یافته‌های پژوهشگر

(۲)

$$INVST_{it} = \alpha + \beta_1 CFO_{it} + \beta_2 MAO_N_{it-1} + \beta_3 MAO_N_{it-1} * CFO_{it} + \beta_4 OWN_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \beta_6 SIZE_{it} + \varepsilon$$

در مدل ۱ و ۲، $INVST$ بیانگر مخارج سرمایه‌گذاری بوده که از بخش فعالیت‌های سرمایه‌گذاری صورت جریان وجه نقد به صورت خالص استخراج شده و با تقسیم بر جمع دارایی‌های ابتدای سال همگن شده است. CFO نشان‌دهنده جریان نقد عملیاتی بوده و از بخش فعالیت‌های عملیاتی صورت جریان وجه نقد استخراج شده و با تقسیم بر جمع دارایی‌های ابتدای سال همگن شده است. MAO بیانگر گزارش حسابرسی تعدیل شده است و بصورت یک متغیر مجازی به کار گرفته شده است. این متغیر در صورتی که گزارش حسابرسی شرکت غیر مقبول باشد عدد ۱ و در صورتی که مقبول باشد عدد صفر به خود می‌گیرد (لین، جیانگ و زو، ۲۰۱۱). MAO_N شاخص دیگری از گزارش حسابرسی تعدیل شده است و از طریق تعداد بندهای شرط قبل از بند اظهارنظر در گزارش حسابرسی اندازه‌گیری می‌شود. تعداد بندهای شرط بیشتر بیانگر تعدیل بیشتر گزارش حسابرسی است (بنی‌مهد، عربی و حسن‌پور،

فرضیه فرعی ۲-۵: تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی بر اجتناب مالیاتی تاثیر دارد.

فرضیه ششم: تغییر حسابرسی بر رابطه گزارش تعدیل شده و اجتناب مالیاتی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۱-۶: تغییر حسابرسی بر رابطه گزارش غیرمقبول و اجتناب مالیاتی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی ۲-۶: تغییر حسابرسی بر رابطه تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی و اجتناب مالیاتی تاثیر دارد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از منظر فرآیند اجرا (با نوع داده‌ها) یک پژوهش کمی، از منظر نتیجه اجرای آن یک پژوهش کاربردی، از منظر هدف اجرا یک پژوهش تحلیلی (از نوع همبستگی)، از منظر نوع استدلال و منطق اجرای آن یک پژوهش قیاسی-استقرایی و از منظر بعد زمانی یک پژوهش طولی (از نوع پس رویدادی) است. به منظور گردآوری داده‌های اولیه از روش سندکاوی استفاده شده است و منبع اصلی گردآوری داده‌ها، بانک اطلاعاتی رهاورد نوین و صورت‌های مالی شرکت‌های مورد مطالعه (شامل یادداشت‌های توضیحی) و همچنین، گزارش‌های حسابرسی شرکت‌های مزبور بوده است. تحلیل داده‌ها، در این پژوهش از دو طریق توصیفی و استنباطی انجام شده و ساختار داده‌های پژوهش نیز از نوع داده‌های ترکیبی (پانل) است.

جامعه آماری^{۲۱} پژوهش حاضر، همه‌ی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. به منظور انتخاب نمونه‌ی آماری از روش موسوم به روش حذف سیستماتیک^{۲۲} (غربال‌گری شرکت‌ها) استفاده شد. در این روش، به منظور حذف اثر پدیده‌های غیر قابل کنترل و افزایش قابلیت مقایسه‌ی شرکت‌ها، شرایط و محدودیت‌هایی را تعیین کرده و از این طریق شرکت‌های نمونه تعیین می‌شوند. پس از اعمال این شرایط، مشاهدات در نمونه مورد مطالعه مطابق جدول ۱ به تعداد ۱۶۷۶ شرکت-سال (۱۴۶ شرکت طی دوره‌ی ۱۲ ساله) بوده است. تعداد ۷۶ مشاهده از کل مشاهدات پانل متوازن مفقود بوده است.

۳-۱- الگوهای پژوهش و اندازه‌گیری متغیرها

به منظور آزمون فرضیه اول، و بررسی پیامد اقتصادی گزارش حسابرسی، از مدل رگرسیونی ۱ و ۲ استفاده شد. برای این منظور، تاثیر گزارش حسابرسی تعدیل شده بر حساسیت

(۵)

$$\text{Tobin_}Q_{it} = \alpha + \beta_1 \text{MAO_}N_{it-1} + \beta_2 \text{OWN}_{it} + \beta_3 \text{GROWTH}_{it} + \beta_4 \text{SIZE}_{it} + \varepsilon$$

در مدل‌های ۴ و ۵، Tobin_Q نسبت Q توپین و شاخص ارزش شرکت است. این متغیر از طریق نسبت ارزش دفتری خالص دارایی‌ها بر ارزش بازار خالص دارایی‌ها (ارزش سهام) اندازه‌گیری شده است. سایر متغیرها پیش از این تعریف شده‌اند. برای پذیرفتن فرضیه سوم انتظار می‌رود ضریب β_1 در مدل‌های ۴ و ۵ منفی و معنی‌دار باشد.

به منظور بررسی تاثیر تغییر حسابرس بر رابطه گزارش تعدیل شده و نسبت Q توپین در فرضیه چهارم، مدل ۶ و ۷ به شرح زیر طراحی شده است:

(۶)

$$\text{Tobin_}Q_{it} = \alpha + \beta_1 \text{Audit_}CH_{it-1} + \beta_2 \text{MAO}_{it-1} + \beta_3 \text{Audit_}CH_{it-1} * \text{MAO}_{it-1} + \beta_4 \text{OWN}_{it} + \beta_5 \text{GROWTH}_{it} + \beta_6 \text{SIZE}_{it} + \varepsilon$$

(۷)

$$\text{Tobin_}Q_{it} = \alpha + \beta_1 \text{Audit_}CH_{it-1} + \beta_2 \text{MAO_}N_{it-1} + \beta_3 \text{Audit_}CH_{it-1} * \text{MAO_}N_{it-1} + \beta_4 \text{OWN}_{it} + \beta_5 \text{GROWTH}_{it} + \beta_6 \text{SIZE}_{it} + \varepsilon$$

در مدل‌های ۶ و ۷، Audit_CH بیانگر تغییر حسابرس در سال قبل است. در صورت تغییر حسابرس عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر است. سایر متغیرها پیش از این تعریف شده‌اند. برای پذیرفتن فرضیه چهارم انتظار می‌رود ضریب β_3 در مدل‌های ۶ و ۷ منفی و معنی‌دار باشد. برای ارزیابی پیامد مالیاتی گزارش حسابرسی در فرضیه پنجم، از مدل‌های ۸ و ۹ استفاده خواهد شد:

(۸)

$$\text{TAX_}A_{it} = \alpha + \beta_1 \text{MAO}_{it-1} + \beta_2 \text{OWN}_{it} + \beta_3 \text{GROWTH}_{it} + \beta_4 \text{SIZE}_{it} + \varepsilon$$

(۹)

$$\text{TAX_}A_{it} = \alpha + \beta_1 \text{MAO_}N_{it-1} + \beta_2 \text{OWN}_{it} + \beta_3 \text{GROWTH}_{it} + \beta_4 \text{SIZE}_{it} + \varepsilon$$

در مدل‌های ۸ و ۹، TAX_A معیار اجتناب مالیاتی است و از طریق نسبت تفاوت مالیات قطعی و مالیات ابرازی بر سود خالص قبل از مالیات محاسبه شده است (خواجوی و کیامهر، ۱۳۹۵). سایر متغیرها پیش از این تعریف شدند. برای پذیرفتن فرضیه پنجم انتظار می‌رود ضریب β_1 در مدل‌های ۸ و ۹ منفی و معنی‌دار باشد.

۱۳۹۶). OWN نوع مالکیت، یک متغیر مجازی بوده و برای شرکت‌هایی که حداقل ۵۰ درصد سهام آن‌ها متعلق به دولت و سازمان‌های وابسته به آن است (شرکت‌های دولتی) دارای مقدار ۱ و برای سایر شرکت‌ها دارای مقدار صفر می‌باشد. GROWTH رشد فروش شرکت است که از طریق نسبت تغییرات فروش سال جاری به فروش سال قبل اندازه‌گیری می‌شود. SIZE اندازه شرکت است و از طریق لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌ها اندازه‌گیری شده است. برای پذیرفتن فرضیه اول در مدل‌های ۱ و ۲ انتظار می‌رود ضریب β_3 منفی و معنی‌دار باشد. در مدل‌های یاد شده، برای اندازه‌گیری متغیر گزارش تعدیل شده، از داده‌های یک سال قبل (متغیر با یک وقفه) استفاده شده است.

به منظور آزمون فرضیه دوم، و بررسی تاثیر نوع گزارش حسابرس بر حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی از مدل ۳ به شرح زیر استفاده شد:

(۳)

$$\text{INVEST}_{it} = \alpha + \beta_1 \text{CFO}_{it} + \beta_2 \text{UQUAO_}EXPLAN_{it-1} + \beta_3 \text{QUAO}_{it-1} + \beta_4 \text{DISC_}ADVS_{it-1} + \beta_5 \text{UQUAO_}EXPLAN_{it-1} * \text{CFO}_{it} + \beta_6 \text{QUAO}_{it-1} * \text{CFO}_{it} + \beta_7 \text{DISC_}ADVS_{it-1} * \text{CFO}_{it} + \beta_8 \text{MAO}_{it-1} * \text{CFO}_{it} + \beta_9 \text{OWN}_{it} + \beta_{10} \text{GROWTH}_{it} + \beta_{11} \text{SIZE}_{it} + \varepsilon$$

در مدل ۳، UQUAO_EXPLAN یک متغیر مجازی است، به طوری که اگر گزارش حسابرسی مقبول یا با بندهای توضیحی باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر است. QUAO یک متغیر مجازی است و اگر گزارش حسابرسی مشروط باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر به خود می‌گیرد. DISC_ADVS نیز متغیر مجازی است، چنانچه گزارش حسابرسی مردود یا عدم اظهارنظر باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر است. متغیرهای یاد شده با یک وقفه (مقادیر سال قبل) به مدل اضافه شدند (چن، انگل و اسمیت، ۲۰۱۵). سایر متغیرها پیش از این تعریف شدند. برای پذیرفتن فرضیه دوم انتظار می‌رود ضریب $\beta_5, \beta_6, \beta_7$ در مدل ۳ منفی و معنی‌دار باشد.

در مدل ۴ و ۵ از شاخص Q توپین به عنوان یکی از معیارهای سنجش پیامد اقتصادی بهره گرفته شده و فرضیه سوم آزمون می‌شود:

(۴)

$$\text{Tobin_}Q_{it} = \alpha + \beta_1 \text{MAO}_{it-1} + \beta_2 \text{OWN}_{it} + \beta_3 \text{GROWTH}_{it} + \beta_4 \text{SIZE}_{it} + \varepsilon$$

شرکت‌های مورد مطالعه ایجاد می‌کنند. داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش پیش از تحلیل، همگن‌سازی شده و به منظور کاهش مشکلات برآورد مدل‌ها، یک درصد از مقادیر پرت موجود در توزیع متغیرها تعدیل^{۲۳} شدند.

در خصوص متغیر وابسته در جدول ۲ ملاحظه می‌شود که میانگین مخارج سرمایه‌گذاری در بین کل داده‌های مورد مطالعه، ۰/۱۹ بوده است. بیش‌ترین مقدار ۰/۵۷ و کم‌ترین مقدار آن ۰/۰۸ بوده است. سایر متغیرها نیز به همین صورت قابل تفسیر هستند. شاخص‌های توصیفی محاسبه شده برای متغیرهای کیفی و مجازی شامل فراوانی و درصد فراوانی است. به عنوان مثال، شاخص محاسبه شده برای متغیر گزارش حسابرسی تعدیل شده (MAO) نشان می‌دهد که ۸۲ درصد شرکت‌های مورد مطالعه دارای گزارش حسابرسی غیر مقبول می‌باشند.

به منظور بررسی تاثیر تغییر حسابرس بر رابطه گزارش تعدیل شده و اجتناب مالیاتی در فرضیه ششم، مدل ۱۰ و ۱۱ به شرح زیر طراحی شده است:

(۱۰)

$$TAX_A_{it} = \alpha + \beta_1 Audit_CH_{it-1} + \beta_2 MAO_{it-1} + \beta_3 Audit_CH_{it-1} * MAO_{it-1} + \beta_4 OWN_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \beta_6 SIZE_{it} + \varepsilon$$

(۱۱)

$$TAX_A_{it} = \alpha + \beta_1 Audit_CH_{it-1} + \beta_2 MAO_N_{it-1} + \beta_3 Audit_CH_{it-1} * MAO_N_{it-1} + \beta_4 OWN_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \beta_6 SIZE_{it} + \varepsilon$$

همه متغیرها پیش از این تعریف شده‌اند. برای پذیرفتن فرضیه ششم انتظار می‌رود ضریب β_3 در مدل‌های ۱۰ و ۱۱ منفی و معنی‌دار باشد.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- تحلیل توصیفی متغیرها

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش برای کل مشاهدات در جدول ۲ ارائه شده است. این ارقام یک دید کلی از داده‌های

جدول (۲): آماره‌های توصیفی

متغیرهای کمی	تعداد مشاهده	میانگین	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
INVST	۱۶۷۶	۰/۱۹	۰/۱۷	۰/۱۱	۰/۵۷	۰/۰۸
Tobin-Q	۱۶۷۶	۱/۳۲	۱/۳۷	۰/۸۹	۸/۸۴	۰/۴۷
TAX-A	۱۶۷۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۲	۰/۲۸	۰/۰۰
CFO	۱۶۷۶	۰/۲۶	۰/۲۵	۰/۱۴	۰/۸۲	-۰/۳۱
MAO-N	۱۶۷۶	۴	۵	۱/۸	۱۲	۱
Growth	۱۶۷۶	۰/۲۲	۰/۲۰	۰/۱۸	۱/۳۴	-۰/۲۸
SIZE	۱۶۷۶	۱۳/۲۶	۱۳/۰۷	۱/۴۱	۱۸/۴۳	۹/۱۵
متغیرهای کیفی	فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی
MAO	۱۳۷۴	۳۰/۲	۸۲٪	۱۸٪	۱۸٪	۱۸٪
UQUAO_EXPLAN	۳۰/۲	۱۳۷۴	۱۸٪	۸۲٪	۸۲٪	۸۲٪
QUAO	۴۱۹	۱۲۵۷	۲۵٪	۷۵٪	۷۵٪	۷۵٪
DISC-ADVS	۱۱۷	۱۵۵۹	۹۳٪	۷٪	۷٪	۷٪
Audit-CH	۶۳۷	۱۰۳۹	۳۸٪	۶۲٪	۶۲٪	۶۲٪
OWN	۱۰۲۲	۶۵۴	۶۱٪	۳۹٪	۳۹٪	۳۹٪

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۲-۴-۲- برآزش مدل‌های پژوهش

۱-۲-۴-۱- نتایج آزمون فرضیه اول و دوم

نتایج برآزش مدل‌های ۱، ۲ به منظور آزمون فرضیه اول و مدل ۳ برای آزمون فرضیه دوم در جدول ۳ ارائه شده است. لازم به ذکر است که برای برآورد مدل‌ها، اثر تغییرات سال و صنعت از طریق متغیرهای مجازی کنترل شده است ($\sum_{k=1}^K \beta_k Year_{it}$ و $\sum_{j=1}^n \beta_j Indus_{it}$). برای این منظور متغیرهای سال و صنعت به صورت متغیرهای مجازی و به ترتیب به تعداد T-1 (یکی کمتر از تعداد سال‌ها) و N-1 (یکی کمتر از تعداد صنعت‌ها) به عنوان متغیرهای توضیحی به مدل‌ها اضافه شده است. نتایج آماره F در همه مدل‌ها بیانگر معنی‌دار بودن آن‌ها در سطح خطای ۵٪ یا ۱٪ است. برای کاهش مشکلات مربوط به ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی مقادیر خطا، الگوهای مزبور به روش مقادیر خطای استاندارد مقاوم برآورد شده‌اند. همخطی میان متغیرهای توضیحی نیز از طریق عامل تورم واریانس بررسی شد که مقادیر حاصل شده کمتر از رقم ۵ بوده است. بنابراین، الگوهای مورد بررسی دچار همخطی شدید نیستند.

همان‌گونه که پیش‌تر بیان شد، از آنجا که برای اندازه‌گیری متغیر گزارش تعدیل شده حسابرسی از دو معیار (MAO و MAO_N) استفاده می‌شود، در فرضیه اول دو مدل برای اندازه‌گیری این دو متغیر به کار گرفته شد. متغیر گزارش حسابرسی تعدیل شده در مدل ۱ و ۲ نقش تعدیل‌گری دارد و بر رابطه میان جریان نقد عملیاتی و مخارج سرمایه‌گذاری

تاثیر می‌گذارد. همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، ضریب متغیر تعاملی در مدل اول (MAO*CFO) در سطح خطای ۵ درصد معنی‌دار نبوده است (۰/۲۱-). بنابراین، شواهد بیانگر رد فرضیه اول با معیار MAO بوده است. اما، ضریب متغیر تعاملی در مدل ۲، یعنی MAO_N*CFO، منفی و در سطح خطای ۵٪ معنی‌دار بوده است. به بیان دیگر، فرضیه فرعی ۱-۲ (فرضیه اول با معیار تعداد بندهای شرط) رد نمی‌شود. یعنی، با افزایش بندهای شرط در گزارش حسابرسی، حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری به جریان‌های نقد عملیاتی کاهش می‌یابد. بنابراین، گزارش حسابرسی تعدیل شده دارای پیامد اقتصادی است.

نتایج برآورد مدل ۳ و آزمون فرضیه دوم در ستون سوم از جدول ۳ قابل مشاهده است. در این مدل، از سه متغیر تعاملی به منظور بررسی نوع گزارش حسابرسی (مقبول، مشروط و مردود یا عدم اظهارنظر) در قالب سه فرضیه فرعی استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که ضریب متغیرهای تعاملی گزارش مقبول (CFO * UQAO_EXPLAN) و گزارش مردود و عدم اظهارنظر (CFO * DISC_ADVS) معنی‌دار نبوده‌اند. اما، ضریب متغیر تعاملی گزارش مشروط (CFO * QUAO) منفی و در سطح خطای ۱٪ معنی‌دار بوده است. بنابراین، در شرکت‌هایی که گزارش مشروط دریافت می‌کنند، حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری به جریان‌های نقد عملیاتی کاهش یافته است. به بیان دیگر، گزارش حسابرسی مشروط دارای پیامد اقتصادی بوده و فرضیه فرعی ۲-۲ رد نشده است.

جدول (۳): نتایج آزمون فرضیه‌های اول و دوم

متغیرها	اثر مورد انتظار	مدل (۱)	مدل (۲)	مدل (۳)
متغیرهای مستقل و تعاملی				
CFO	+	۰/۱۶** (۴/۷۳)	۰/۱۹** (۵/۸۶)	۰/۱۴* (۳/۱۵)
MAO	-	-۰/۰۸ (-۱/۷۳)		
MAO * CFO	-	-۰/۲۱ (-۱/۲۹)		
MAO-N	-		-۰/۲۹** (-۶/۰۳)	
MAO_N * CFO	-		-۰/۲۲* (-۳/۱۶)	
UQAO_EXPLAN	+			(۱/۸۹) ۰/۰۹
UQAO_EXPLAN * CFO	+			۰/۳۳ (۱/۴۱)

متغیرها	اثر مورد انتظار	مدل (۱)	مدل (۲)	مدل (۳)
QUAO	-			-۰/۱۰** (-۳/۱۳)
QUAO * CFO	-			-۰/۲۶** (-۳/۲۵)
DISC_ADVS	-			-۰/۰۸ (-۱/۲۱)
DISC_ADVS * CFO	-			-۰/۰۶ (-۱/۰۱)
متغیرهای کنترلی				
OWN	+	۰/۰۹ (۱/۰۵)	۰/۰۷ (۱/۷۴)	۰/۰۷ (۱/۶۳)
GROWTH	+	۲/۰۴** (۵/۱۶)	۰/۵۳** (۴/۸۲)	۰/۴۹** (۴/۵۲)
SIZE	+	۰/۴۶* (۳/۵۲)	۰/۳۲* (۳/۲۷)	۰/۱۸* (۳/۰۳)
ضریب ثابت	-/+	۱/۲۹** (۴/۵۶)	۱/۰۸** (۵/۰۹)	۰/۶۴** (۴/۶۰)
R ² تعدیل شده		۰/۳۸	۰/۴۱	۰/۳۴
آماره F		۴/۲۱**	۵/۱۸**	۴/۱۷**
تعداد مشاهده		۱۶۷۶	۱۶۷۶	۱۶۷۶
دوربین واتسن		۱/۷۶	۱/۹۸	۲/۱۱
کنترل سال و صنعت		بلی	بلی	بلی
حداکثر VIF		۱/۷۸	۱/۸۶	۲/۲۹
<p>میزان آماره t مربوط به هر متغیر در پرانتز پایین ضریب هر متغیر ارائه شده است. * بیانگر اهمیت در سطح خطای ۵٪ و ** بیانگر اهمیت در سطح خطای ۱٪ است. حداکثر VIF بیانگر بیشترین میزان تورم واریانس متغیرهای هر مدل است.</p>				

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۴-۲-۲- آزمون فرضیه سوم و چهارم

نتایج برازش مدل‌های ۴ و ۵ به منظور آزمون فرضیه سوم و مدل‌های ۶ و ۷ برای آزمون فرضیه چهارم در جدول ۴ ارائه شده است. در هر یک از مدل‌ها، اثر تغییرات سال و صنعت از طریق متغیرهای مجازی کنترل شده است $(\sum_{j=1}^n \beta_j Indus_{it})$ و $(\sum_{k=1}^n \beta_k Year_{it})$. نتایج آماره F در همه مدل‌ها بیانگر معنی‌دار بودن آن‌ها در سطح خطای ۱٪ است. برای کاهش مشکلات مربوط به ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی مقادیر خطا، الگوهای مزبور به روش مقادیر خطای استاندارد مقاوم برآورد شده‌اند. همخطی میان متغیرهای توضیحی نیز از طریق عامل تورم واریانس بررسی شد که مقادیر حاصل شده کمتر از رقم ۵ بوده است. بنابراین، الگوهای مورد بررسی دچار همخطی شدید نیستند. هر یک از فرضیه‌های سوم و چهارم، با دو مدل

رگرسیون به واسطه‌ی دو معیار سنجش گزارش حسابرسی تعدیل شده، مورد آزمون قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از برآورد مدل ۴ نشان می‌دهد ضریب متغیر مستقل در سطح خطای ۵ درصد معنی‌دار نبوده است (۰/۱۱). اما ضریب متغیر مستقل در مدل ۵ یعنی تعداد بندهای شرط گزارش منفی و در سطح خطای ۵ درصد معنی‌دار بوده است (۰/۲۳). بنابراین، فرضیه فرعی ۱-۳ رد شده و فرضیه ۲-۳ رد نمی‌شود. در نتیجه، گزارش حسابرسی تعدیل شده، پیامد اقتصادی داشته و با افزایش تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی، نسبت کیو توبین و ارزش شرکت کاهش یافته است. در فرضیه چهارم، اثر تغییر حسابرس بر رابطه گزارش تعدیل شده و ارزش شرکت بررسی شده است. همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، ضریب متغیر تعاملی در مدل ۶ معنی‌دار نیست (۰/۰۹-) و فرضیه فرعی ۱-۴ رد می‌شود. اما

ضریب متغیر تعاملی در مدل ۷ در سطح خطای ۵٪ معنی‌دار بوده و علامت ضریب نیز منفی است (۰/۲۴-). بنابراین فرضیه فرعی ۲-۴ رد نمی‌شود و نتیجه می‌گیریم که تغییر حسابرِس، رابطه میان تعداد بندهای گزارش حسابرسی و ارزش شرکت را تعدیل می‌کند، به بیان دیگر، گزارش تعدیل شده در شرکت-هایی که حسابرشان تغییر کرده است نسبت به سایر شرکت‌ها دارای پیامد اقتصادی بیشتری بوده و ارزش شرکت در آن‌ها کاهش بیشتری داشته است.

جدول (۴): نتایج آزمون فرضیه‌های سوم و چهارم

متغیرها	اثر مورد انتظار	مدل (۴)	مدل (۵)	مدل (۶)	مدل (۷)
متغیرهای مستقل و تعاملی					
MAO	-	-۰/۱۱ (-۱/۶۲)		-۰/۲۶ (-۰/۶۵)	
MAO-N	-		-۰/۲۳* (-۳/۰۱)		-۰/۶۸** (-۴/۳۶)
Audit_CH	-/+			۰/۴۱* (۲/۶۷)	۰/۴۴* (۲/۴۹)
Audit_CH * MAO	-/+			-۰/۰۹ (-۱/۸۲)	
Audit_CH * MAO_N	-/+				-۰/۲۴* (-۲/۸۲)
متغیرهای کنترلی					
OWN	-	-۰/۰۹* (-۲/۴۴)	-۰/۴۱* (-۲/۴۵)	۰/۱۱ (۰/۹۶)	-۱/۷۶** (-۴/۴۱)
GROWTH	+	۰/۴۱** (۶/۵۴)	۱/۰۶** (۴/۷۸)	۰/۴۹** (۶/۶۱)	۱/۶۵** (۴/۲۲)
SIZE	+	۱/۱۶** (۴/۹۴)	۰/۹۱** (۴/۹۳)	۰/۲۲* (۲/۷۴)	۰/۷۸** (۶/۱۱)
ضریب ثابت	-/+	۱/۳۹** (۴/۸۲)	-۰/۹۳** (۴/۶۴)	۰/۷۵** (۴/۸۳)	-۰/۸۶** (۸/۱۷)
R ² تعدیل شده		۰/۳۴	۰/۳۹	۰/۴۱	۰/۴۸
آماره F		۴/۲۱**	۶/۴۵**	۴/۶۲**	۶/۸۹**
تعداد مشاهده		۱۶۷۶	۱۶۷۶	۱۶۷۶	۱۶۷۶
دوربین واتسن		۱/۷۴	۱/۸۳	۱/۷۹	۱/۹۲
کنترل متغیر سال و صنعت		بلی	بلی	بلی	بلی
حداکثر VIF		۱/۶۳	۱/۸۹	۱/۹۲	۲/۴۸
<p>میزان آماره t مربوط به هر متغیر در پرانتز پایین ضریب هر متغیر ارائه شده است. * بیانگر اهمیت در سطح خطای ۵٪ و ** بیانگر اهمیت در سطح خطای ۱٪ است. حداکثر VIF بیانگر بیشترین میزان عامل تورم واریانس متغیرهای هر مدل برای بررسی همخطی بین متغیرها است.</p>					

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۲-۳-۴- آزمون فرضیه پنجم و ششم
 نتایج برازش مدل‌های ۸ و ۹ به منظور آزمون فرضیه پنجم و مدل‌های ۱۰ و ۱۱ برای آزمون فرضیه ششم در جدول ۵ ارائه شده است. سایر اقدامات و آزمون‌های اولیه مشابه مدل-های پیشین انجام شده است. نتایج حاصل از برآورد مدل ۸ نشان می‌دهد ضریب متغیر مستقل (MAO) در سطح خطای

۲-۵ رد نمی‌شوند. در نتیجه، گزارش حسابرسی تعدیل شده، پیامد مالیاتی داشته و با افزایش تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی و یا ارایه گزارش تعدیل شده، حجم اجتناب از مالیات در شرکت کاهش یافته است.

۵٪ معنی‌دار بوده است (۰/۳۴-). یعنی، گزارش تعدیل شده حسابرسی (غیرمقبول) با میزان اجتناب مالیاتی ارتباط منفی و معنی‌داری داشته است. ضریب متغیر مستقل در مدل ۹ یعنی تعداد بندهای شرط گزارش نیز منفی و در سطح خطای ۵٪ معنی‌دار بوده است (۰/۱۶-). بنابراین، فرضیه‌های فرعی ۱-۵ و

جدول (۵): نتایج آزمون فرضیه‌های پنجم و ششم

متغیرها	اثر مورد انتظار	مدل (۸)	مدل (۹)	مدل (۱۰)	مدل (۱۱)
متغیرهای مستقل					
MAO	-	-۰/۳۴* (-۲/۴۱)		-۰/۲۹ (-۱/۹۲)	
MAO_N	-		-۰/۱۶* (-۲/۹۴)		-۰/۶۸** (-۴/۸۱)
Audit_CH	-/+			-۰/۵۲* (-۲/۷۵)	-۰/۴۷* (-۲/۱۹)
Audit_CH * MAO	-/+			-۰/۱۸ (-۱/۲۴)	
Audit_CH * MAO_N	-/+				-۰/۳۷** (-۵/۲۷)
متغیرهای کنترلی					
OWN	-	-۰/۱۴** (-۴/۸۱)	-۰/۷۵* (-۲/۶۳)	-۰/۱۱* (۲/۹۶)	-۰/۷۹* (-۳/۴۱)
GROWTH	+	۰/۳۹** (۴/۷۱)	۱/۶۹** (۶/۳۶)	۰/۴۷** (۴/۶۱)	۱/۵۸** (۶/۳۲)
SIZE	+	۰/۶۷* (۳/۸۸)	۰/۷۹** (۴/۳۱)	۰/۶۳** (۴/۷۴)	۰/۵۹** (۴/۸۶)
ضریب ثابت	-/+	۱/۰۸** (۶/۷۶)	-۰/۶۳** (-۳/۷۸)	۰/۸۸** (۶/۸۷)	-۰/۷۲** (-۴/۱۷)
R ² تعدیل شده		۰/۳۸	۰/۴۳	۰/۴۴	۰/۵۱
آماره F		۴/۱۸**	۵/۳۷**	۵/۳۹**	۶/۲۲**
تعداد مشاهده		۱۶۷۶	۱۶۷۶	۱۶۷۶	۱۶۷۶
دوربین واتسن		۱/۶۳	۱/۸۷	۱/۷۹	۱/۹۲
کنترل متغیر سال و صنعت		بلی	بلی	بلی	بلی
حداکثر VIF		۱/۵۳	۱/۷۴	۲/۸۶	۲/۰۳

میزان آماره t مربوط به هر دلدل متغیر در پراتز پایین ضریب هر متغیر ارایه شده است.
 * بیانگر اهمیت در سطح خطای ۵٪ و ** بیانگر اهمیت در سطح خطای ۱٪ است.
 حداکثر VIF بیانگر بیشترین میزان عامل تورم واریانس متغیرهای هر مدل برای بررسی همخطی بین متغیرها است.

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در جدول ۵ مشاهده می‌شود، ضریب متغیر تعاملی در مدل ۱۰ معنی‌دار نیست (۰/۱۸-) و فرضیه فرعی ۱-۶ رد می‌شود.

در فرضیه ششم، اثر تغییر حسابرس بر رابطه گزارش تعدیل شده و اجتناب مالیاتی بررسی شده است. همانگونه که

حسابرس منجر به افزایش پیامدهای اقتصادی و مالیاتی گزارش حسابرسی تعدیل شده می‌شود. به بیان دیگر، تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی شرکت‌هایی که حسابرس‌شان تغییر کرده است، نسبت به سایر شرکت‌ها، ارتباط منفی بیشتری با ارزش شرکت و اجتناب مالیاتی داشته است. نتایج حاصل شده در اغلب موارد با انتظارات اولیه نویسندگان و مبانی نظری پژوهش مطابقت دارد. یعنی، گزارش حسابرسی تعدیل شده در میان شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران پیامدهای اقتصادی و مالیاتی دارد.

نتایج پژوهش حاضر در خصوص پیامدهای اقتصادی گزارش حسابرسی تعدیل شده با یافته‌های پژوهش لین، جیانگ و زو (۲۰۱۱)، چن و لیو (۲۰۱۵) و رمضان‌احمدی، جمالی و کرماشاهی (۱۳۹۴) همسو بوده است. اما، نتایج پژوهش ستایش و گرگانی فیروزجاه (۱۳۹۳) حاکی از عدم وجود پیامد اقتصادی برای گزارش حسابرسی بوده و با نتایج پژوهش حاضر سازگار نبوده است.

با توجه به یافته‌های پژوهش، به سهامداران و اعضای هیات مدیره در شرکت‌های سهامی فعال در بورس تهران پیشنهاد می‌شود که بیش از پیش به نوع گزارش حسابرسی صادر شده توجه کرده و در جهت رفع بندهای گزارش حسابرسی و بهبود وضعیت گزارش اهتمام ورزند. زیرا، گزارش تعدیل شده می‌تواند پیامدهای اقتصادی منفی به همراه داشته باشد.

اجرای پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی نیز همراه بوده است. با توجه به استفاده از متغیرهای دو وجهی به منظور عملیاتی کردن گزارش تعدیل شده و نوع گزارش حسابرسی، و با عنایت به این که اغلب گزارش‌های صادر شده از نوع مشروط بوده است، در برخی متغیرها تفکیک مناسبی میان دو وجه متغیرهای مزبور صورت نگرفته است. با توجه به این موضوع، ممکن است برخی از یافته‌ها با مشکلات اقتصادی همراه باشد که لازم است تفسیر نتایج با احتیاط انجام شود. برای تکمیل و توسعه نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود تاثیر مولفه‌های حاکمیت شرکتی و ویژگی‌های هیات مدیره بر پیامدهای اقتصادی گزارش حسابرسی در بورس تهران توسط سایر پژوهشگران مورد بررسی قرار گیرد.

فهرست منابع

* بادآورنهندي، یونس و وحید تقی‌زاده (۱۳۹۲). بررسی ارتباط بین کیفیت حسابرسی و کارایی سرمایه گذاری، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره بیستم، شماره ۲، ۴۲-۱۹.

اما ضریب متغیر تعاملی در مدل ۱۱ در سطح خطای ۱٪ معنی‌دار بوده و علامت ضریب نیز منفی است (۰/۳۷-). بنابراین فرضیه فرعی ۲-۶ رد نمی‌شود و نتیجه می‌گیریم که تغییر حسابرس، رابطه میان تعداد بندهای گزارش حسابرسی و اجتناب مالیاتی را تعدیل می‌کند. به بیان دیگر، گزارش تعدیل شده در شرکت‌هایی که حسابرس‌شان تغییر کرده است نسبت به سایر شرکت‌ها دارای پیامد مالیاتی بیشتری بوده و اجتناب مالیاتی در آنها کاهش بیشتری داشته است.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

هدف این مقاله، آزمون تجربی پیامدهای اقتصادی و مالیاتی گزارش حسابرسی تعدیل شده در شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران بوده است. برای دستیابی به اهداف پژوهش، شش فرضیه تدوین شد و به منظور پاسخ به همه جنبه‌های پژوهش، از فرضیه‌های فرعی نیز بهره گرفته شد. به طور کلی، یافته‌های پژوهش حاکی از وجود پیامد اقتصادی و پیامد مالیاتی ناشی از انتشار گزارش حسابرسی تعدیل شده بوده است. پیامد اقتصادی از دو جنبه بررسی شد. نتایج حاصل از فرضیه اول و سوم نشان داد که تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی، پیامد اقتصادی دارد و به ترتیب منجر به کاهش حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی و نسبت کیو توبین می‌شود. همچنین، با بررسی نوع گزارش حسابرسی در فرضیه دوم، نتیجه شد که فقط گزارش مشروط می‌تواند پیامد اقتصادی داشته باشد و حساسیت مخارج سرمایه‌گذاری نسبت به جریان‌های نقدی را کاهش دهد. نتایج آزمون اثر گزارش غیر مقبول (به عنوان یکی از معیارهای گزارش تعدیل شده) در فرضیه‌های اول و سوم نشان داد که گزارش غیر مقبول پیامد اقتصادی ندارد. دلیل رد این ادعا که بر خلاف انتظار اولیه پژوهشگر بوده است، می‌تواند وجود حجم زیاد گزارش‌های غیرمقبول در مقابل گزارش‌های مقبول در بین شرکت‌های نمونه باشد که در تحلیل داده‌ها مشکلاتی را ایجاد خواهد کرد. همچنین، به نظر می‌رسد که بازار و عملکرد سهامداران به نوع گزارش حسابرسی چندان توجهی نشان نمی‌دهد.

نتایج آزمون فرضیه پنجم نشان داد که گزارش حسابرسی تعدیل شده (تعداد بندهای شرط) پیامد مالیاتی داشته و منجر به کاهش اجتناب مالیاتی شده است. به نظر می‌رسد با افزایش تعداد بندهای شرط گزارش و افزایش کیفیت حسابرسی، سود ابرازی شرکت به واقعیت نزدیک‌تر بوده است. افزون بر این، در فرضیه چهارم و ششم اثر تغییر حسابرس بر پیامد اقتصادی و مالیاتی ارزیابی شد. یافته‌ها حاکی از این بوده است که تغییر

- * بنی‌مهد بهمن، نیکومرام هاشم (۱۳۸۸). تئوری‌های حسابداری با رویکرد توصیفی، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- * بنی‌مهد، بهمن و امیر بهاری (۱۳۹۳). رابطه بین تعداد بندهای حسابرسی و مدت تصدی مدیر عامل با ارائه به موقع صورت‌های مالی، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره سوم، شماره ۳، ۵۳-۶۴.
- * بنی‌مهد، بهمن و آرش گل‌محمدی (۱۳۹۶). بررسی رابطه میان جو اخلاقی و هشداردهی در مورد تقلب از طریق مدل گزارشگری اختیاری در حرفه حسابرسی ایران، مجله حسابداری ارزشی و رفتاری، دوره ششم، شماره ۱، ۸۶-۶۱.
- * بنی‌مهد، بهمن و سعید علی احمدی (۱۳۹۲). بررسی تحلیلی سودمندی گزارش‌های حسابرسی در بازار سرمایه، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره دوم، شماره ۱، ۱۳-۳۰.
- * حاجیها، زهره و ندا سبحانی (۱۳۹۲). بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر هزینه‌ی بدهی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه نظریه‌های نوین حسابداری، دوره نوزدهم، شماره ۲، ۴۱-۶۹.
- * حاجیها، زهره، صلاح‌الدین قادری (۱۳۹۵). بررسی تأثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر تأخیر در گزارش حسابرسی، دانش حسابداری مالی، دوره سوم، شماره ۳، ۱۰۷-۹۱.
- * حیدری، مهدی، بهمن قادری و پیمان رسولی (۱۳۹۵). بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر هزینه‌های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی: رویکرد الگوسازی معادلات ساختاری، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره بیست و سوم، شماره ۹۴، ۳۷۲-۳۵۳.
- * خواجوی، شکرالله و محمد کیامهر (۱۳۹۵). مدل سازی اجتناب مالیاتی با استفاده از اطلاعات حسابداری: شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران، مجله دانش حسابداری، دوره هفتم، شماره ۴، ۹۳-۱۱۵.
- * دارابی، رویا و عاطفه رضایی‌جعفری (۱۳۹۱). تأثیر بندهای گزارش حسابرس مستقل بر شفافیت گزارش‌های مالی، فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره پنجم، شماره ۱۹، ۱-۱۸.
- * رساییان، امیر، حسنعلی اخلاقی و محمد نوروزی (۱۳۹۳). بررسی میزان حساسیت جریان‌های نقدی وجوه نقد در شرایط وجود عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مالی، دوره ششم، شماره ۲۴، ۱۴۶-۱۲۸.
- * رمضان احمدی، محمد، کامران جمالی و بهنام کرمشاهی (۱۳۹۴). رابطه بین تعداد بندهای حسابرسی و مدت تصدی مدیر عامل با ارائه به موقع صورت‌های مالی، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره چهارم، شماره ۱۴، ۶۷-۷۷.
- * ستایش، محمدحسین و ابوالفضل گرگانی فیروزجاه (۱۳۹۳). پیامدهای مالی گزارش مشروط حسابرسی بر تأمین منابع مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه مدیریت دارایی و تأمین مالی، دوره دوم، شماره ۲، ۱۵-۳۴.
- * عابدی، نیلوفر و مهدی صفری گرایلی (۱۳۹۵). تأثیر شفافیت اطلاعاتی بر رابطه‌ی اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت، فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره پنجم، شماره ۱۸، ۱-۱۶.
- * کردستانی، غلامرضا و بهنام جهانگیری لیواری (۱۳۹۵). تأثیر اجتناب مالیاتی بر رابطه‌ی قدرت بازار محصول با بازدهی و آگاهی‌دهندگی قیمت سهام، پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره هشتم، شماره ۱، ۱۹-۳۸.
- * مرادزاده‌فرد، مهدی و قادر رحمن‌نژاد (۱۳۹۰). بررسی اثر نوع حسابرس بر مربوط بودن ارزش سود حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره چهارم، شماره ۱۰، ۱-۱۲.
- * مهدوی، غلامحسین و علی اصغر دهقانی سعدی (۱۳۹۵). نقش میانجی‌گری تأخیر غیرعادی در ارائه گزارش حسابرسی در تبیین رابطه بین کیفیت سود و ارزش شرکت، مجله دانش حسابداری، دوره هفتم، شماره ۴، ۱۳۰-۱۰۷.
- * نیکومرام، هاشم، مهدی تقوی و حمید احمدزاده (۱۳۹۳). پیامدهای اقتصادی کیفیت اطلاعات حسابداری با تأکید بر متغیر ضریب واکنش سود، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره سوم، شماره ۱۰، ۱-۱۶.
- * نیکومرام، هاشم، مهدی تقوی و حمید احمدزاده (۱۳۹۳). پیامدهای اقتصادی کیفیت اطلاعات حسابداری با تمرکز بر متغیر پایداری سود، فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره ششم، شماره ۱۷، ۱-۱۵.
- * وکیلی‌فرد، حمیدرضا، سامان محمدی و سپیده کاظمی-نوری (۱۳۹۳). کیفیت سود و انتخاب حسابرس (مورد مطالعه: شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران)، فصلنامه حسابداری مالی، دوره ششم، شماره ۲۳، ۱۶۸-۱۵۱.

- * Chang, J. Sun, H., (2009). [Crossed-listed foreign firms' earnings informativeness, earnings management and disclosures of corporate governance information under SOX](#). *The International Journal of Accounting*, 44 (2), 1-32.
- * Chen, P., He, S, Ma, Z., and Stice, D. (2015). The information role of audit opinions in debt contracting. *Journal of Accounting and Economics*, 35 (4), 321-372.
- * Chen, Q., Engel, E. and Smith, A., (2004). [Financial accounting information, organizational complexity and corporate governance systems](#). *Journal of Accounting and Economics*, 37 (3), 167-201
- * Chen, T., Lio, Y., (2015). The economic consequences of disclosure quality under SFAS No. 131. *American Accounting Association*, 29 (1), 1-22.
- * companies. *Procedia Economics and Finance*, 20 (4), 562-570.
- * Defond, M and Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research, *Journal of Accounting and Economics*, 58 (4), 275-326.
- * financial constraints. *China Journal of Accounting Research*, 31 (2), 135-154.
- * Garner, S., Hutchison, P., Conover, T., (2016). Economic consequences of SEC regulation pertaining to financial expert definition. *Advances in Accounting*, 32 (4), 68-92.
- * Green, W., Czernkowski, R., Wang, Y., (2009). Special treatment regulation in China: potential unintended consequences. *Asian Review of Accounting*, 17 (2), 28-49.
- * Guenther, d., Matsunaga, S., Williams, B., (2017). Is tax avoidance related to firm risk?. *The Accounting Review*, 42 (1), 115-136. Ittonen, K., and Peni, E., (2012). Auditor's Gender and Audit Fees. *International Journal of Auditing*, 16 (4), 1-18
- * Lennox, C., and Li, B., (2012). The consequences of protecting audit partners' personal assets from the threat of liability. *Journal of Accounting and Economics*, 54 (1), 154-173.
- * Lin, Zh., Yihong, J., and Xu, Y., (2011). Do modified audit opinions have economic consequences? Empirical evidence based on
- * [Martinez, E., Espinosa, J.G., and Salgado, H.](#), (2004). Local research ethics committees of the Mexican Institute of Social Security: results of a national survey. *Public Health*, 18 (1), 329-336.
- * Robu, M., Robu, I., (2015). The influence of the audit report on the relevance of accounting information reported by listed Romanian companies. *Procedia Economics and Finance*, 20 (4): 562-570.
- * Ven Hsin, H., Yung, B., and Pourjalali, H., (2015). Does international accounting standard no.27 improve investment efficiency?. *Journal of Accounting, Auditing and finance*, 34 (4), 1-25.
- * Wang, Y., and Chen, S., (2001). An empirical research of disaffiliation program's impact on auditor independence. *Audit Research*, 14 (3), 2-29.
- * Zeff, S. A., (1989). Recent trends in accounting education and research in the USA: Some implications for UK academics. *The British Accounting Review*, 21 (1), 159-176